

Recenzent: dr hab. Dariusz Przybylski
Wydział Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki
Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina
Warszawa

Warszawa, 10.09.2019

Recenzja

w przewodzie doktorskim **mgra Mateusza Ryczka** w dziedzinie sztuk muzycznych, w dyscyplinie artystycznej kompozycja i teoria muzyki, w specjalności kompozycja, wszczętym w dniu 23 stycznia 2019 – na podstawie utworu *Zjawy* - koncert wiolonczelowy wraz z opisem autorskim – wykonana na zlecenie Rady Wydziału Kompozycji, Dyrygentury, Teorii Muzyki i Muzykoterapii Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu.

OCENA DOROBKU DOKTORANTA

Pan Mateusz Ryczek w roku 2011 ukończył z wyróżnieniem studia magisterskie w AM we Wrocławiu pod kierunkiem Grażyny Pstrokońskiej-Nawratil (kompozycja), Cezarego Duchnowskiego (kompozycja komputerowa) oraz Zbigniewa Karneckiego (muzyka teatralna i filmowa). Swoje kompozycje konsultował z Magdaleną Cynk, Osvaldasem Balakauskasem.

M. Ryczek jest laureatem XII Ogólnopolskiego Konkursu Kompozytorskiego „Crescendo” w Tarnowie (I nagroda oraz Grand Prix w 2004). W 2005 otrzymał Kulturalne Stypendium Prezydenta Miasta Torunia. W 2008 jego „Kręgi Saturna” na kontrabas solo (2007) zwyciężyły na konkursie kompozytorskim zorganizowanym przez Oddział Wrocławski ZKP oraz Polskie Stowarzyszenie Kontrabasistów, a także zdobyły I nagrodę na konkursie kompozytorskim organizowanym przy III Światowym Festiwalu Kontrabasowym (World Bass Festival) we Wrocławiu. Również w 2008 otrzymał wyróżnienie na Ogólnopolskim Konkursie Kompozytorskim na pieśń chóralną przy Festiwalu Legnica Cantat. W marcu 2008 został wyróżniony honorową nagrodą Człowiek z Pasją, przyznawaną przez gazetę „Nowości” wraz z Caritas diecezji Toruńskiej. W 2009 otrzymał III nagrodę w konkursie Fides et Ratio za utwór „Rycerze Wieków” do słów Sandry Ryczek. R. bierze aktywny udział w życiu kulturalnym Torunia, uczestnicząc m.in. w takich wydarzeniach, jak Koncerty kompozytorskie „Szkolna partytura”.

Utwory Mateusza Ryczka były wielokrotnie wykonywane m.in. na Koncertach Koła Młodych przy Festiwalu Warszawska Jesień oraz w nurcie głównym festiwalu, Festiwalu Musica Polonica Nova we Wrocławiu, poznańskich Interakcjach. Jego kompozycje prezentowane były także m.in. na II Międzynarodowym Festiwalu Muzyki Nowej Dialogi w Mińsku, Festiwalu Musica Electronica Nova, Festiwalu Muzyka Epok w Dusznikach Zdroju, Dniach Muzyki Ryszarda Bukowskiego we Wrocławiu. W trakcie Festiwalu Poznańska Wiosna 2010 Orkiestra Kameralna Polskiego Radia Amadeus pod dyrekcją Agnieszki Duczmal wykonała jego „Fugę sprzed 100 laty”.

W 2011 wziął udział w międzynarodowym projekcie Music Masters on Air, w ramach którego jego utwór Sub-głębia nocy został wykonany podczas 6 europejskich festiwali w 6 różnych krajach (m. in. w Hiszpanii, Portugalii, Belgii, Turcji i Węgrzech).

30

Uczestniczył również w takich kursach kompozytorskich jak Ostrava Days czy Composer Collider z Ensemble MusikFabrik. W 2012 roku napisał utwór „Ocean of Europa” na zamówienie Flexible Orchestra.

W 2013 r. nakładem Domu Wydawniczego For Tune Records ukazała się jego monograficzna płyta PLANETONY, a w 2018 roku nakładem Filharmonii Szczecińskiej audiobook „Góra dół – być jak Karłowicz. Spektakl do słuchania” z muzyką symfoniczną M. Ryczka zainspirowaną poematami symfonicznymi M. Karłowicza. Nagrania wykonanej kompozycji kompozytora zawierają również Kroniki Dźwiękowe Warszawskiej Jesieni, album „Hammond Project” wydawnictwa Requiem Records (CD + winyl) oraz wydawnictwo związane z czeskim Ostavskie Centrum Nove Hudby.

Jako edukator jest związany z MultiCentrum Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu. Zrealizował wiele projektów muzycznych, m.in. „DJ Chopin”, „MIŁOSZne Single”, „Z szalikiem do filharmonii” (grant fundacji Akademii Orange), „Tutting” (kooperacja z festiwałem Musica Electronica Nova 2017), Mobilny Mural (kooperacja z festiwałem Musica Polonica Nova 2018), „U prąśniczki siedzą i...” (w trakcie realizacji, grant MKiDN – Moniuszko – Promesa 2019). W 2018 r. otrzymał Nagrodę Prezydenta Wrocławia za swoje projekty edukacyjne.

Mateusz Ryczek jest także twórcą muzyki teatralnej i filmowej.

W latach 2006-2101 był członkiem Koła Młodych, a obecnie należy do Związku Kompozytorów Polskich. Od 2015 roku jest prezesem Wrocławskiego Oddziału ZKP i aktywnie działa na polu organizacji koncertów propagujących muzykę współczesną ze szczególnym naciskiem na twórczość kompozytorów związanych z Wrocławiem (w latach 2017-2018 8 koncertów). W ramach tejże działalności zapoczątkowana została wymiana artystyczna pomiędzy Oddziałem Wrocławskim a kompozytorami zagranicznymi (Serbia, Austria). Dorobek doktoranta Mateusza Ryczka oceniam na spełniający kryteria w toku postępowania o nadanie stopnia doktora.

OCENA PRACY DOKTORSKIEJ

Doktorant mgr Mateusz Ryczek przedstawił kompozycję *Zjawy* - koncert wiolonczelowy (2019) oraz jej opis pt. *Emergencja algorytmów wysokościowych na przykładzie koncertu wiolonczelowego Zjawy*.

KOMPOZYCJA

Zjawy (2019) na wiolonczelę i orkiestrę kameralną składa się z trzech ustępów:

I. Misterioso

II. Notturmo nero

III. Con fuoco

Czas trwania utworu 28 minut.

Partytura poprzedzona została wykazem składu instrumentalnego utworu, który przeznaczony jest na pojedynczą obsadę instrumentów dętych drewnianych, waltornię, trąbkę, puzon, tubę, 2 perkusje, akordeon, gitarę elektryczną, harfę, solową wiolonczelę

3

oraz kwintet smyczkowy. Kompozytor zawarł również dodatkowe informacje wykonawcze.

Partytura została sporządzona klarownie i czytelnie. Część pierwsza *Misterioso* wyzyskuje harmonikę opartą o oryginalne rozwiązania opisane w dystertacji doktorskiej. Uwagę zwraca centralny dźwięk *e*, na bazie którego kompozytor buduje charakterystyczne współbrzmienia, a poprzez zastosowanie specyficznej instrumentacji uzyskany został efekt bardzo bogatej brzmieniowości niewielkiego zespołu wykonawczego. Polirytmicznie łączone instrumenty w poszczególnych grupach dają efekt ciągłej pulsacji, a zastosowana w przeważającej mierze dynamika *piano - crescendo - forte - diminuendo - piano*, uzewnętrznia opisane przez autora użycie tytułu: "zjawianie się" kolejnych obiektów dźwiękowych. Poszczególne grupy instrumentalne zakomponowane zostały w sposób uzupełniający się rytmicznie, co tworzy oryginalną teksturę orkiestrową. Liczne powtórzenia danych obiektów dźwiękowych ukazywane są w różnych kontekstach oraz harmoniach wynikających z algorytmów zastosowanych przez kompozytora, co pozwala na zbudowanie zaplanowanego przebiegu emocjonalnego dzieła, utkanego z ograniczonego materiału muzycznego. Potwierdza to dużą wyobraźnię doktoranta w sposobie operowania i przetwarzania materiału opartego na stworzonych strukturach w procesie prekompozycji. Partia solowej wiolonczeli wyzyskuje bogactwo barwowości tego instrumentu poprzez zastosowaną różnorodność artykulacyjną, jak również melodykę ćwierćtonową - koherentną z partią orkiestry.

Część druga *Notturmo nero* utrzymana została w ciemnych barwach instrumentalnych, przeważają niskie rejestry tak w partii solowej wiolonczeli jak i w partii orkiestrowej. Przebieg tej części oparty został na statyce przeważających długich dźwięków orkiestry, którą wzbogacają liczne tremolanda instrumentu solowego, jego oryginalne zrywy dynamiczne jak również glissanda. Dynamika w stosunku do części pierwszej jest stłumiona, przeważa nastrój nadany tytułem przez jego twórcę.

Część trzecia *Con fuoco* jest najbardziej rozbudowanym ustępem dzieła pod względem różnorodności nastrojów. Kompozytor zestawia niedługie skontrastowane odcinki budując ciągłe napięcie emocjonalne. Partia solowa wiolonczeli zawiera bardzo rozbudowany ruch rytmiczny oparty na ograniczonej ilości wysokości dźwiękowych, co wprowadza rodzaj transu, zaś orkiestra realizuje dynamiczne akordy szesnastkowe, które pozwalają na osiągnięcie kulminacji emocjonalnej całego koncertu wiolonczelowego.

Partia solowa wiolonczeli prezentuje bogate możliwości artykulacyjne i barwowe tego instrumentu, mamy do czynienia ze śpiewnym prowadzeniem melodii *legato*, również w układach polifonicznych, a także grę akordową, często wyzyskującą oryginalne rytmy oraz "perkusyjność" instrumentu solowego. W solowej kadencji w części trzeciej kompozytor postanowił ukazać możliwości wirtuozowskie wiolonczeli, występują szybkie przebiegi, często oparte na ustalonych układach i ich przesunięciach transpozycyjnych. Zauważyć można, iż kompozytor ściśle współpracował z wiolonczelistą, co zostało także opisane w pracy doktorskiej. Partia wiolonczeli prezentuje się profesjonalnie w najmniejszych szczegółach, jest bogata fakturalnie i artykulacyjnie, ukazuje instrument solowy w wielu nastrojach i kolorytach.

32

Partia orkiestry posiada nie tylko funkcję akompaniamentu, ale w wielu odcinkach przejmuje rolę pierwszoplanową, od muzyków wymagana jest często gra wirtuozowska, przy czym na uwagę zasługuje oryginalna instrumentacja i zachowanie odpowiedniego balansu z instrumentem solowym.

W warstwie orkiestrowej na uwagę zwraca bogactwo środków wykorzystanych do budowania odpowiedniego kolorytu i wydobywania z zespołu wykonawczego zamierzonych kombinacji barwowych, opartych na założeniach prekompozycyjnych. Kompozytor z wyczuciem łączy brzmienia poszczególnych grup orkiestrowych. W sferze organizacji materiału dźwiękowego zastosowane zostały liczne stuktury horyzontalne, będące jedną ze składowych wielowarstwowej faktury. Myślenie planami dźwiękowymi pozwala stwierdzić, iż kompozytor świadomie korzysta z zaprojektowanego aparatu wykonawczego. Rozedrgana faktura orkiestrowa w miejscach szczególnych, jak kulminacje *tutti* czy nagłe „zrywy” dynamiczne ukazują opanowanie techniki orkiestrowej. Wielobarwność partii orkiestrowej uzyskana została poprzez stosowanie układów polifonicznych oraz imitacyjnych w poszczególnych grupach instrumentów.

PRACA PISEMNA

Praca pisemna jest opisem przedstawionego w przewodzie doktorskim dzieła *Zjawy* - koncert wiolonczelowy. Składa się ze wstępu, podstawowych informacji o utworze, analizy poszczególnych procesów prekompozytorskich, zakończenia, bibliografii. W aneksie autor zawarł terminy i określenia wykorzystane w pracy.

Autor przedstawia metodę komponowania opartą o algorytmy wysokościowe, które badał audialnie w fazie prekompozycji. *"Implementacja tych mechanizmów w tkance muzycznej utworu prowokuje emergentne pojawianie się jakości estetycznych i dramaturgicznych w kontekście kształtowania formy. Emergencja staje się więc narzędziem służącym do wyrażania ekspresji muzycznej"* - pisze kompozytor we wstępie. Praca wyróżnia się oryginalnością podjętego tematu, nie jest tylko autoanalizą własnego dzieła, ale zawiera ogólny opis techniki kompozytorskiej, której ukoronowaniem jest koncert wiolonczelowy *Zjawy*.

Rozdział drugi poświęcony został opisowi algorytmów wysokościowych. Rzetelnie opisane zostały procesy prekompozycyjne, które miały wpływ na wybór zastosowanej harmoniki i brzmieniowości dzieła. Twórca wyjaśnia jakie znaczenie ma dla niego zastosowanie działań matematycznych w kontekście własnej twórczości i doboru środków wyrazowych. Opisane zostały proporcje, którymi kierował się twórca - złota funkcja i proporcje metalowe, a także ciągi matematyczne, algorytm wypukłych wielokątów, algorytm tonów średnich. Następnie opisane zostały sposoby obliczeń algorytmów - kalkulatory algorytmów.

Rozdział trzeci opisuje emergencję algorytmów. Autor przedstawia strukturę czasową utworu, i tak w części I koncertu wiolonczelowego *Zjawy* struktura czasowa jest oparta o ciąg Lucasa, co sprawia, że pomiędzy wyznaczonymi odcinkami występuje w przybliżeniu złota proporcja. Przebieg części II *Notturmo nero* jest oparty o srebrną proporcję, której „nośnikiem” jest ciąg liczb Pella. Trzecia część dzieła w odróżnieniu od części I i II jest oparta o elementy aż 4 ciągów: Lucasa, liczb Pella, ciągu „miedzianego” oraz „żelaznego”. Relacje czasowe odcinków tej części są przejawem wzajemnego wpływania tychże ciągów na siebie nawzajem. Cechą charakterystyczną III części jest także zmienne tempo. Ciekawym podrozdziałem jest opis implementacji algorytmów wysokościowych w tkance utworu muzycznego. Kompozytor operuje polami

33

harmonicznymi. *"Główną siłą napędową przebiegu dynamicznego kompozycji są procesy harmoniczne zachodzące w trakcie rozwoju narracji muzycznej. Przechodzenie od jednego agregatu dźwiękowego do kolejnego (zgodnie z opisaną wcześniej logiką algorytmów wysokościowych) buduje napięcie lub daje spełnienie"* - pisze twórca. Co najważniejsze opisana technika kompozytorska ma służyć muzyce, co podkreśla jej autor powołując się na swoją emocjonalność, wrażliwość estetyczną i intuicję.

Praca pisemna jest znakomicie inkrustowana przykładami graficznymi partytury, co przybliży opisywane zagadnienia jej czytelnikowi.

Po zapoznaniu się z pracą pisemną można mieć pewność, iż autor świadomie operuje materiałem dźwiękowym zastosowanym w kompozycji, formą dzieła, a także pozostałymi elementami dzieła muzycznego. Praca analityczna jest napisana stylistycznie bardzo dobrym językiem a układ strukturalny pozwala dokładnie zrozumieć materię muzyczną utworu.

KONKLUZJA

Stwierdzam, iż dorobek artystyczny i praca doktorska mgra Mateusza Ryczka spełniają wymagania art. 14 ustawy z dnia 14.03.2003 roku. Popieram wniosek o nadanie doktorantowi stopnia doktora w dziedzinie: sztuki muzyczne, dyscyplinie artystycznej: kompozycja i teoria muzyki.